

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 12 kor.
Fél évre . . . 6 „
Negyedévre . . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 16 kor.
Fél oldal . . . 8 „
Negyed oldal . . . 4 „
Nyolczad oldal . . . 2 „

Hangok a Luther-társaság közgyűlése után.

Fényes ünnepségek keretében zajlott le nálunk a Luther-társaság ez idei közgyűlése. És gyűlekezetünk, melynek népe a vallásos eszmék és a hitbuzgóság szent érdekei iránt mindig kiváló érdeklődéssel viseltetett, e közgyűlésnek s a vele kapcsolatos ünnepségeknek emlékezetét történetének egyik legfényesebb lapján fogja megörökíteni. A Luther-estélyen elhangzott kitűnő szónoklatokból (Scholtz Gusztáv, Zsilinszky Mihály, Horváth Sándor, Menyhárd Frigyes) megkapó határozottsággal domborodott ki a Luther-társaság magasztos hivatása népünk vallásos életének helyes irányban való vezetése, vallásos-irodalmi úton való megtermékenyítése, kifejlesztése és megszentelése dolgában. A másnapi közgyűlésen s diszebédén elhangzott beszédekből pedig (különösen Zsilinszky Mihály, Zelenka és Baltik püspökök szónoklataiból) minden jelen volt azt a megnyugtató meggyőződést merithette, hogy a szeretetteljes evangéliumi munka népnek és társadalomnak, egyháznak és hazának egyaránt javára van s hogy az egyetemes, általános, országos, nemzeti feladatok kötelességű, pontos betöltésével a legszebben megfér a Luther-társaság sajátlagos egyházi irodalmi tevékenységének felkarolása.

Mindezekhez tehát még utólag sem férhet szó. Megdönthetetlen erejű, benső tapasztalások azok, a melyek minden kritikán, utólagos rekrimináción vagy tárgyaláson felül állanak.

S ha most én, — s különösen én, ki a szép napok idején, mint a vendéglátó egyház lelkesze, míg a felmerült ellentétes irányzatokkal s azok képviselőivel szemben is a legtisztább objektivitást

és pártatlan szívéllyességet tartoztam megőrizni, mégis tollat ragadok némely fájdalmas tapasztalás felsorolására, — arra kérem kedves olvasómat, azt ne a házigazdából vendégei eltávozása után előtörő bátorságnak különös számlájára írják, hanem tulajdonítsák annak a fokozott, meleg érdeklődésnek, melylyel most éppen én, mint egyébként a társaság egészen szerény tagja, a társaság ügyei iránt viseltetem.

* * *

Egyik fájó tapasztalásom volt, hogy az egyetlenség, a pártoskodás szelleme már ebben a mi irodalmi jellegű, vallásos társaságunkban is felütötte a fejét. Még ugyan nem nyílt, harcias kitörésekben, — de már igen a két ellentétes tábor sánczárkaiban készenlétben tartott fegyver tüzének a távolból is látható fel-fel lövélésében. „Központ és vidék,“ „budapestiek és pozsonyiak,“ „egyházi hatóságok útján és egyházi hatóságok megkerülésével járók,“ „hazafiak és nemzetiségiek“ — ime, ily ellentétes pártállásoknak képviselete kezdett fel-feltűnetgetni a láthatáron, — az egyes viták szónokai ilyféle áramlatok képviseletének vádját kezdték — habár most még csak sejtetni is. Nos, én tehát hivatás szerinti dolognak tartom, még most, a forrongás kezdetén, belekiáltani az áramlatok kavarodásába: az Isten szerelmére, álljatok meg s mindnyájunk közös ügyeit ne vigyétek a romlás útjára! Nem elég bajunk nekünk egyházunk számos sebe? Nincs elég keserű tapasztalásunk odakünn, a hivatalos egyház porondján fel-feltűnő fájdalmas pártoskodás, s ezért sokaknak elkedvetlenedése, s az egyház szent ügyeinek sérelme dolgában? A Krisztus békés szelleme, kiegyenlítő szeretete helyébe ide, a tudomány és irodalom ez emelkedett szellemű csarnokába is a Béliál gyűlölködő, szét-

riasztó, züllesztő szellemét költöztessük be? . . . Igy áldásosan működni nem lehet. Biztos halála, temetése ez a legszentebb, legmegragadóbb eszméknek is. Soha még klikkek, klubok, párttörődékek elő nem vitték a közügyeket, a melyek minden társulás egyetemes fejlődésének megérlett gyümölesei, — de bevitték a közéletbe a megosz-lás, a romlás, pusztulás alap gondolatait.

Tudom, hogy ez óvással szemben kedvező ellenővással kínálkozik az a sokszor idézett mon-dás, hogy az élet mozgásban, eleveltségben, a kü-lönböző alkatelemek egymást ellensúlyozó s az egymás ellensúlyozása által kifejtett tevékenység közben egymást erősítő munkájában áll . . . Te-hát, hogy Luther-társaságunk kebelén belül is csak örvendeni lehet ez életre, mozgékonyásra valló különböző áramlatú tevékenységnek.

De hát ezzel szemben viszont merem állítani, hogy a ki ezzel az érveléssel akarna engem megnyug-tatni, a legnagyobb tájékozatlanságról tenne bizony-ságot. A különböző áramlatok ott erősítik az életet, a hol az maga már régen, határozottan s a legaprólékosabb részletig, atomig szervezve van. De egy kezdődő életre nézve, a mely még a szer-vezkedés határáig sem jutott el, a mely jóformán csak most kezd el igazán terjeszkedni s föltéte-leinek birtokába jutni, — a már is feltűnedező pártoskodás egész egyszerűen végzetes lehet. Ha Luther-társaságunk egy 50—60 éves múlttal bíró, megizmosodott szervezet volna, a mely a maga egészében már meg se bírná e tevékenység irá-nyítását, — nagyon üdvös dolognak tartanám, hogy a részek vegyék át az egésznek szerepét és saját célpontjaik betartásával, mint mozgékonyab-bak, mélyebbreható tevékenységet fejtsenek ki . . . De ma ez még nagyon korán van! S félek, hogy végzetesen túlkorán! . . .

* * *

S van még egy dolog, a melyről e helyütt egyszer már el akartam mondani nézeteimet, de akkor közbejött események miatt azt nem tehettem — s ez a tankönyvvállalat ügye. Bocsássa meg az igen t. olvasóközönség ha e kérdéshez — annak fontosságánál, a hozzáfűződő érdekek tág terénél fogva kissé hosszabban és éppen most, mondhatnám azon melegében szólok hozzá, mikor még alig, hogy elhangzott Zsilinszky elnök által enuncziált nyiregyházi határozat, a mely a tan-könyvvállalat létesítése tárgyában beadott indítvá-

nyát Majba tagtársunknak a Luther-társaság igaz-gató választmányához utasította vissza.

Három szempontból kell e kérdést tárgyalás alá venni. És pedig a tankönyvvállalatnak a Lut-her-társasággal s a közegyházal való viszonya, továbbá jövedelmezősége, — végre az egyesek által feltett szellemi szabadságot érintő oldalai szempontjából.

És itt, a mi az első pontot, t. i. a tan-könyvvállalatnak a Luther-társasághoz s a közegyházhoz való viszonya szem-pontját illeti, nem tagadhatom meg magamtól az elégtételt, hogy ezen kérdésben több helyütt el-hangzott nyilatkozataimban kifejeztem, de mondha-tom, igen szerény aggodalmaimra nézve, a me-lyeket egyesek súlyos elítélésben részesítettek, konstataljam, hogy azok csak gyöngé halmocská-kat képeznek az aggodalmaknak ama Csimborall-sójával szemben, a mely éppen az én elítélő kri-tikusaim által hivatkozásba vont egyházi matado-rok felszólalásaiban foglalt helyet.

S ezekhez az aggodalmakhoz részben csatla-kozni kell! Hiába, megengedhetlennek találom ma-gam is, hogy egy, a Luther-társaság égisze, párt-fogása alatt működő tankönyvvállalati ügy legyen szervezve, hogy annak vezetésében, ellenőrzésé-ben, kormányzásában a Luther-társaság csak egy-általa delegált taggal legyen képviselve. S jó rész-ben indokoltnak találom a mi kitűnő püspökünk-nek, Zelenka Pálnak súlyos kritikáját, a mely-lyel a czólbavett tankönyvvállalat jelenlegi állapo-tának genesisét sújtotta, konstatalván, hogy Majba barátunk a közegyházon kívül, annak natóságai megkerülésével, — de mégis az egyes egyházak lekötésével akar egy végre is egyházas jellegű intézményt létesíteni.

Ám a consequentia, a mire én ezen illeté-kességi és szervezési viták hatása alatt jutok, mégis más, mint azoké, a kik a nézetük szerint helytelen mederbe jutott agitáció elítélésével az egész tankönyvvállalatnak egyházas, a Luther-társasággal szervi kapcsolatban való létesítését elejtendőnek találják! Ám jól Majba agitált az egyházi hatóságok megkerülésével, — Majba nem veszi kellően figyelembe a Luther-társaság indo-kolt részvételét a vállalat vezetésében stb. . . . de ez még nem ok arra, hogy egy különben élet-revaló vállalatnak keletkezését lehetetlenné tegyük! Micsoda lehetetlenség volna ama közvetítő indít-vány respektálásában, hogy szervi kapcsolatban

ugyan az anyaegyesület s figyelemmel a most elfogadott alapszabályokra, az anyaegyesület irodalmi szakosztályának szorgos ellenőrzése alatt, de mégis mint a „Luther-társaság“ vállalata, mint annak sajátlagos czélokát követő egyik külön alosztálya, működjék e vállalat? Nem a paragrafusok betűszerinti értelmezése itt a fő dolog, — de kikutatása annak, életrevaló e a tervbe vett gondolat, s ha igen, találni kell módot az alapszabályokban, vagy az alapszabályok daczára a kivitelre . . . Ez az igazgatótanácsnak most, szerény nézetem szerint, legsürgősebb feladata!

Majba barátomat pedig egyre kérem. Ne keseredjék el! Mennél nagyobb horderejű valamely eszme, annál nehezebb, annál több körütekintéssel valószínű meg a kivitele. A küzdelem egyénileg lehet reá nézve fárasztó, — de ez még nem ok arra, hogy egyházon kívül akarjon egyházas, — vagy Luther-társaságon kívül Luther-társasági lenni. Ne süllyesse le a vállalatot közönséges kereskedelmi ténynyé azért, mert a kikért fáradt, a Luther-társaság, — eddig lassan intézkedett benne.

A másik dolog a vállalat anyagi oldala. Itt hárul a legnagyobb feladat Majbára. Bizonyítani a vállalat realitását. Bizonyítani, hogy csakugyan már 200 gyülekezet tömörült köréje. Tehát bizonyítani, hogy a fogyasztás biztosítva van. Bizonyítani, hogy a kezelésnek általa kontemplált módja nem nehézkes és nem drága. Bizonyítani, hogy a kilátásba helyezett forgalom mellett mennyi lehet az elérhető legcsekélyebb haszon s hogy méltányos e ebből csak annyi százalékot juttatni a Luther-társaságnak (ha ennek aegisze alatt valósul még a tankönyvvállalat) mint a mennyit ő szánt neki!

Mert ha mindezt sikerült bizonyítani, igazolva van a vállalat realitása és jövedelmezősége s akkor lehetetlennek tartom, hogy a Luther-társaság igazgató tanácsa két kézzel ne ragadná meg a számára kínálkozó kedvező alkalmat s ne találna módot arra, hogy alapszabályainak keretén belől, vagy, ha így nem menne, azok alkalmas módosításával a tankönyvvállalatot realizálja. Anynyit már is megsúghatok az igazgató tanácsnak, hogy a közgyűlésen vendégként jelen volt egyik kiváló ev. ref. esperes kijelentette előttem, hogy az ő egyházkerületi tankönyvvállalatunk — természetesen kapcsolatosan az egyházkerületi nyomdával — évenként ezeket és ezeket jövedelmez

egyházi és iskolai czélokra s hogy különösen a nőnevelés fejlesztéshez adta meg a szükséges eszközöket, úgyszintén ha jól emlékszem, papi nyugdíjintézetüket nagy mértékben istápolja.

S most reá térek arra, a min tulajdonkép kezdenem kellett volna, a tervezett tankönyvvállalatnak a szellemi szabadsághoz való viszonyára. Előre is bocsánatot kérek, ha itt kissé hosszadalmasabb leszek, de hát a dolog eldőltenek ez a voltaképpen alapja.

Előre bocsátom, hogy a magam részéről minden szabadságnak barátja vagyok. Annak idején magamra nézve Pichler egyetemi tanár közfeltűnést keltett ügyét is ebből a szempontból bíráltam meg. Mert a tudomány és irodalom csak a szabadság levegőjében érelődnek. S azért a szabadságot elfojtani nem engedem sehol, hová szerény kezem elhatolhat. Minden egyéni erő, szellemi erő kifejlésének nélkülözhetetlen feltétele az. Hiába, — a mint a természet tanít reá, hol minden erő önönmagának evolutiójaként fejleszti ki a vele egybekapcsolt anyagi részeket: minden szervezett közösségnek szellemi életében is a tényezők helyes kibontakozása s az ezek egymásra való hatásából származó helycs fejlődés csak a szabadság feltétele alatt lehetséges.

Éppen ez okból vagyok — minden kinövésé daczára — az egyházi élet autonomiájának is testtűl-lelkestűl híve. Tehát ez okból vagyok híve az egyetemes szellemi szabadságnak is. S ha Weber Samu testvérem aggodalmait igazoltaknak találnám, feltétlenül csatlakoznám kibontott zászlaja alá, a melyet az evangélikus irodalom szabadsága nevében e lapok hasábján néhány hónapja hordott körül közöttünk.

Ámde én ez aggodalmakat részemről igazoltaknak nem találok és pedig a következő okoknál fogva:

a) A tankönyv-irodalom nem absorbeálhatja az egész evang. egyházi irodalmat, hanem annak, habár tekintélyes, mégis csak egy hányadát kitevő részét. A tankönyv monopolizálása tehát még nem jelenti az egyházi irodalom monopolizálását; sőt, a mennyiben a tankönyvek bizonyos megjelölt czélra, bizonyos megszabott koriátok között készülnek: akár a szabadság elvének, akár a monopolium elvének keresztűlvitele mellett azok szellemi értéke és iránya dolgában változás nem igen állhat elő, mert éppen az irodalomnak ez az ága az, a hol az író egyéni sza-

badsága a legkevésbé érvényesülhet, s az irodalomnak éppen ez az ága az, a hol bizonyos kivülről ellenőrzés és korlátozás sokszor nagyon üdvös és jogosult.

b) De nem találok igazoltnak amaz aggodalmat ama másik szempontból sem, mert a múltnak tapasztalata sem erre tanít. Valljuk meg egész nyíltan, hogy egy-két kiválóbb műtől eltekintve, evang. egyházi tankönyvirodalomunk a múltban a legnagyobb szertelenség jellegét viselte magán, — nem sok gondal készített termékeket csapott felszínre, — a pozitív hittudat felélesztésére, az evangéliumi öntudat kifejlesztésére alkalmasnak éppen nem bizonyult s így czéljának meg nem felelt. Ugyan kérem, méltóztassék nekem felsorolni akár az egyháztörténeti, akár az isagogikai, akár a dogmatikai, akár az ethikai tudománycsoportba tartozó tankönyveket a régebbi múltból, a XIX. század első 9 tizedéből, — sőt, ismételve legyen mondva, egy-két kiválóbb művet leszámítva, magából az egész XIX. századból, mint olyanokat, a melyeknek nagy száma mellett is megőrzött belbecse, irodalmi értéke megerősítene abban a nézetben, hogy a tankönyvirás abszolút szabadsága ez irodalmi ág örvendetes kifejlődését vonta maga után?! Bizony bizony, — ezen a téren is nem nagy lehet a mi dicsekedésünk; s nekem az a szerény meggyőződés van, hogy az evang. tankönyvirodalom a maga czélszerűsége, használhatósága, hivatásossága dolgában — nagyjában szólva — még csak a jövő zenéje.

c) Végül nem oszthatom ez aggodalmat azért sem, mert ha a kivitelnek nézetem szerint helyes, — alább közölt — módját visszük a dologba, akkor megőrizzük az írás szabadságát, elkerüljük a klikkrendszer átkait és nemes versenyt támasztunk; úgy, hogy a munkás e mellett biztosra veheti a megérdemelt, — s ezt ismételve hangsúlyozom — a körültekintő, gondos, czélszerű, hivatásos munka fejében megérdemelt jutalmat.

. . . A kivitel módjára nézve már most mi a mézetem?

a) Kerületenként — az illetékes egyházhatóságok megkeresésével — szervezendő egy tankönyvbíráló bizottság.

b) Névtelenül adandó be minden tankönyvpályázat, egyedül annak jelzésével, hogy mely kerületből való.

c) Életbeléptetendő egy központi szerv, —

mondjuk 3 tagból álló tankönyvbíráló tanács, a mely az egyik kerületből beérkezett pályaművet sorshúzás útján a többi 3 kerület valamelyikének szakkönyvbíráló bizottsághoz utasítja — s a melyhez ennél fogva a 2. ik pontban jelzett módon beadandó tankönyvpályázat beküldendő.

d) A beérkezett (természetesen anyagilag honorált, mert csak így rövidesen elvárható) bírálat vagy kedvező, vagy kedvezőtlen. Első esetben, ha netalán némi javítások stb. válnának szükségessé, ezek megejtése végett, második esetben kézbesítés végett az x. y. jelige írója jelentkezésre felhívandó, — egyúttal, ha utóbbi esetben az író jelentkezik — neki a jog megadandó, hogy a kerületi bíráló tanácstól az egyetemeshez felebezhessen, de akkor úgy a kerületi, — mint, ha ez utóbb kedvezővé válna, — az egyetemes bírálat a Luther-társaság hivatalos lapjában közzéteendő. Nem jelentkezés esetén a kedvezőtlen bírálattal ellátott mű záros határidő alatt bizottságilag megsemmisítendő.

e) Kikötném először azt, hogy az egyszer approbált tankönyvnek legelább 3 évi használata kötelező (a gyakori tankönyv-cserebere ellenében) s kikötném másodszer azt, hogy egy és ugyanazon tankönyv csak bizonyos meghatározott jellegű iskola legfeljebb két tanévére szólhasson (az ellen a visszásság ellen, hogy némely tankönyv egy kalap alatt polgári iskolára, tanítóképzőre, gimnáziumra, reáliskolára, sőt leányiskolára alkalmas gyanánt talál piacot, holott ez iskolák mind különböző irányúak, s így tehát paedagogiailag és didaktikailag más-más szempontokból megírt tankönyveket feltételeznek, a mivel több szakterő versenyre kelése van lehetségessé téve — s az ellen a másik visszásság ellen, hogy némely egyház iskolájában egy és ugyanazon tankönyv 4 tanfolyamon át is használtatik, a mi vagy az egységes didaktikai kezelésnek, vagy a közlendő hittani stb. anyag helyességének rovására esik.

. . . Kérem, ilyen rendszer mellett nem támad-e nemes verseny? Nincs-e kizárva a klikkrendszer diadala, a melytől a központi vezetéknek azt a formáját, a melyet Majba barátom javasol, nem minden jogosult aggodalom nélkül lehet féltetni? Mert hiszen tagadhatatlan, hogy a mi eleinte ideális célokkal indul meg, ugyanazt a szervet az élet különféle viszonyai lassan-lassan megfosztják ideális háttérétől, letördelik róla a nemesebb zománcot s a gyakorlati kivitel később-

az egymáshoz húzó elemek tömörülését és befolyásának diadalát éppen nem zárja ki (klikkrendszer.)

Épen azért gondoltam én ki a kivitelnek azt a fentemlített folytonos tagoltságát és mégis egyetemességét, mint oly eljárási módot, a mely a szabadság és nemes verseny elvével egyedül egyeztethető meg s a melyhez, mint feltételhez, a tankönyv-vállalati monopólium megszavazása mellett szigorúan ragaszkodom.

A cél végre is nem lehet más, mint hogy így is, úgy is, — de jó tankönyveket kapjunk. A mi jó, az így is feltétlenül utat tör magának a rossz előtt. S végre is a vállalat csak új kiadása a már egyszer elfogadott elvnek, hogy evangélikus egyházunkban csak az oly szellemi termék alkalmazható tankönyv gyanánt, melyet e célra az egyetemes egyház által kiküldött fórumok approbálnak. Tehát az approbálás elve fennállot már az előtt is, — most mindössze annyi kiegészítést nyer, hogy az elv jelzett gyakorlati megvalósítása egyszersmind új anyagi erőforrás megnyitást s ezzel más nemes egyházi célok megvalósítását teszi lehetővé.

— A fentjelzett módon — nézetem szerint — határozottan elkerüljük a nehézségeket s megközelítjük a Majba barátom által is hangsúlyozott s mindnyájunk által óhajtott célt, a Luther-társaság felvirágoztatását. Így határozottan lehetséges annak az elvnek keresztültelése, hogy győzzön a jobb. E nélkül én magam is azt mondom, inkább legyen egy kis szertelenség a szabadságban, mint veszedelem a központi vezetésben. Olyan kicsinyes szempontok azonban, mint egyes kiadók vesztésege, — egyes, csak a szertelen szabadság mellett érvényesülni tudott jelentéktelen szerzők berzenkedése . . . stb. . . . itt természetesen figyelembe sem jönnek.

— Mi tehát a kérdés? Hogy az általam ajánlott mód betartásával veszélyeztetve van-e az evang. irodalom fejlődésének szabadsága, vagy nincs? — Nos, én azt hiszem, sikerült megnyugtatóm olvasóimat a felől, hogy e veszély távolról sem forog fenn. S éppen azért, mindazokat, kik a Luther-társaságnak barátai s méltányolni tudják azokat a nagy szolgálatokat, a melyeket e társaság kellő anyagi források birtokában közegyházunk javára megvalósíthatna, — közöttük természetesen legelső sorban magának a Luther-társaságnak igen t. igazgató tanácsát szeretettel kérem, hogy feltételeim elfogadásával

e régóta vajdó kérdés gyökeres megoldását, vagyis — magát a Luther-társasági tankönyv-vállalatot támogatni sziveskedjenek.

* * *

Mi nyiregyháziak mély hálával és el nem múló szives emlékezettel véssük sziveinkbe azokat a drága perczeket, melyeket Luther-társasági kedves vendégeink sorainkban töltöttek, hogy fel-emeljenek magukkal oda, a hol a vallásos szellem áldozatkészsége és tudományszomja egyaránt szép gyümölcsöket terem.

Hogy a magam részéről mégis így adtam kifejezést a bennem élő utóhangoknak, azért tettem, mert a Társasággal együtt — mint annak egyik szerény tagja — magam is meg akarok maradni e magaslaton! S azért kérem is a Gondviselés urát, hogy főbe és tagokba adja az ő megszentelő kegyelmének gazdagságát, hogy a jóban meg nem restülvén, gyümölcsöket is teremhessünk Isten országának javára! Úgy legyen.

Nyiregyházán, 1901. szept. 26.

GEDULY HENRIK

lelkész, esperességi jegyző.

Evang. középiskoláink és felsőbb iskoláink értesítői.

(Folytatás és vége.)

A tanulók magaviselete kielégítő volt. A magaviseletből nyert osztályzatot tekintve, volt ugyanis százalékban kifejezve.

Aszódon	69·4%	jó,	28·3%	szab.	2%	köv. szab.
Békéscsabán	74·8%	"	24·1%	"	1·1%	"
Bonyhádon	86%	"	14%	"	—	"
Felsőlövön	73·5%	"	25·5%	"	0·91%	"
Iglón	89·9%	"	9·7%	"	0·2%	"
Nyiregyházán	68·8%	"	30·6%	"	0·4%	"
Rimaszombat	76·18%	"	21·88%	"	0·2%	"
Rozsnyón	88·94%	"	10·57%	"	0·40%	"
Selmeczb.	92·67%	"	7·33%	"	—	"
Sopronban	75·73%	"	24·2%	"	—	"
Szarvason	70·7%	"	28·6%	"	0·2%	"

Legkedvezőbbek a számadatok Selmeczbányán, utána pedig Iglón, Rozsnyón és Bonyhádon, legkedvezőtlenebbek pedig Nyiregyházán, s utána Szarvason, Felsőlövön és Békéscsabán, annyira, hogy Selmeczbányán és Nyiregyházán a jó magaviseletűek között 23·87% különbség van Nyiregyháza hátrányára. Honnét van ez az aránytalanság? Okát csak kettőben kereshetjük: vagy abban, hogy a tanulók nem egyformák, s egyik helyütt vásottabbak, mint másutt, vagy pedig abban, hogy az iskolák a magaviseleti osztályzat

megállapításánál nem járunk el egyforma szempontok szerint és sok helyütt a magaviselet rovására írják az ifjak magákonyságát, túlságos élénkségét s az ifjúi vér felpezsdüléséből, nem pedig rosszakaratból származó esztalankodásait. Azt hiszem, inkább ez az utóbbi oka az osztályzatok olyan eltéréseinek, mert az, hogy a tanulók anyagában volna oly nagy különbség, aligha valószínű.

Meg lehetünk elégedve a tanulók előmenetelével is. Az osztályzatokat tekintve, volt ugyanis, százalékban kifejezve:

	Altalá- jeles	Altalá- jó	Elég- séges	Egyből elégt.	Kettőből elégt. ből el.	Több.
Aszódon	1.1%	12.9%	50.6%	10.6%	17.7%	7%
Békéscsabán	12.1%	21.9%	41.6%	7.0%	5.3%	8.5%
Bonyhádon	5.42%	12.6%	50.38%	13.95%	7.75%	10%
Felsőlövön	3.6%	12.3%	59.7%	16.4%	8.6%	8.2%
Iglón	3%	52.28%	62.65%	8.77%	7.26%	3%
Késmárkon	13.59%	20.56%	43.56%	10.80%	6.62%	4.87%
Nyiregyházán	5.18%	21.15%	44.6%	14.9%	9.51%	4.30%
Rimaszombaton	5.4%	12.97%	51.3%	13.21%	12.16%	4.4%
Rozsnyón	5.23%	16.8%	59.1%	6.73%	4.32%	7.69%
Selmezbányán	6.18%	14.5%	62.36%	8.6%	3.4%	4.5%
Sopronban	8.16%	23.53%	53%	9.5%	2.7%	2.9%
Szárvason	7.89%	16.8%	56%	8.9%	6%	4.2%

Az elbukottak számát véve legkedvezőbb az arány Sopronban, a hol az elégtelenek 15.1% al szerepelnek, s utána Selmezbányán (16.5% al) legkedvezőtlenebb pedig Aszódon, a hol ez elégtelen tanulók az ifjúság létszámának 35.3%-át teszik ki. Aszód után következik mindjárt Felsőlövő 33.2%-al, Bonyhád 31.7% al és Rimaszombat 30.2% al.

Nevezetes eltérés látható az általános jeles és jó osztályyak százalékszámai között, míg az elégségeseknél az eltérés nem olyan szembeötlő. Ez azonban onnét van, hogy igazgatóink egyik része csak azokat veszi fel az első rovatba, a kik mindenből jelest, a második rovatba pedig, a kik mindenből legalább jót kaptak, a másik része pedig általános osztályzat szerint állapítja meg a számot, az érettségi bizonyítvány kiállításánál követett elvek szerint figyelmen kívül hagyván, a mellékanyagokat szépirás, torna, rajz, ének s általános jelűnek minősítvén, mind azokat, a kiknek a főtárgyakból egynek kivételével csupa jeles érdemjegye van, ez az egy azonban csak jó lehet, általános jónak pedig azt, kinek jeles és jó érdemjegyei mellett csak egy elégséges van. Mindkét eljárás helyes, minthogy azonban iskoláink nagyobb része a második eljárást követi, az egyöntetűség szempontjából talán czélszerű volna, ha a többi iskolák is ezt fogadnák el. Elvi kérdésről itt úgy se lehet szó!

A tanulók előmenetelével kapcsolatban megemlítem, hogy iskoláink közül öt, nevezetesen Békéscsaba, Nyiregyháza, Rimaszombat, Rozsnyó és Selmezbánya a tanulók érdemsorozatát és közrendjét, míg többi iskoláink csak a tanulók névsorát közlik. Ma már csak a prot. különösen az evang. középiskolák egy-

némelyike ragaszkodik a régi gyakorlathoz s elzárkózva a nyilvánosság elől, nem bocsátja közre a tanulók magaviseleti s előmeneteli osztályzatait. Lehetnek tiszteletreméltó okaik, a melyek e tartózkodásra s excludálásra bírják, mindamelllett a kor sürgető szava sokkal erősebb, hogysem előle elzárkózni lehetne. Az állami és községi középiskolákban az érdemsorozat feltüntetése egyenesen kötelező, s ha az autonómia bástyái nem védnének bennünket, bizonyára már nekünk is kötelességünkké tették volna a kormány és ellenőrző közegei ezen érdemsorozati táblázatoknak nyilvánosságra való bocsátását. Így azonban csak a sajtó az, mely bennünket a régi elzárkózó gyakorlat miatt egyre támad. A „Budapesti Hírlap“ f. é 196 számában így ír e kérdéstről: „A nyilvános osztályozás jótékony hatással van a tanulók vetélkedő kedvének felélesztésére s a tanárok igazságos eljárásának megfellebbezhetetlen fóruma. Soha sem tartottuk helyesnek az e téren nyilatkozó zárkózottságot. Ma már majdnem kizárólag az ágostai evangélikus felekezet iskolái élnek a zárkózottság eme jogával. Teljes nyilvánosság illik az ország jövő intelligenciáját nevelő nyilvános középiskolához.“

Tagadhatatlan igazság. Ez alkalommal csak érinteni akartam s czésem nem egyéb, minthogy a kérdésre felhívjam igazgatóink figyelmét. Ha voltak s vannak aggodalmaik a tanulók érdemsorozatának közzétételere nézve, csak talán nem olyanok, hogy legyőzhetőek ne volnának.

Az ifjúság fegyelmi állapotáról, iskolai mulasztásairól s egészségi állapotáról az értesítők alapján csak ki nem elégitő képet alkot maguauk. É három rovatot csak Aszód, Békéscsaba, Igló, Nyiregyháza és Rimaszombat tölti ki, Sopron csak a tanulók egészségi állapotáról számol be. Igazgatói megrovás és rendes eltávolítás legtöbb volt Rimaszombaton (41 illetőleg 9), kizárás pedig Békéscsabán 2 és Késmárkon 1. A mulasztásokban Békéscsaba vezet 8468 igazolt óraszámval, illetve 918 könnyű, 30 súlyos és 40 járványos betegségi esettel. Igazolatlan óraszám legtöbb volt Rimaszombaton: 258, úgy, hogy ez a többiek 35, 30, 13 és 10 igazolatlan óramulasztásaival szemben igazán feltűnő. A betegségi esetek és a mulasztott órák között legnagyobb aránytalanság van Iglón, hol 82 könnyű, 28 súlyos és 9 járványos betegségi esettel 7607 igazolt óraszám áll szemben.

A tanítás majdnem összes középiskoláinkban az állami tanterv szerint történt. A tananyagot minden iskola lelkiismeretesen feldolgozta. A vallástanításban az egyet. gyűléstől 1883-ban megállapított tanterv volt irányadó. Egyes iskolák azonban nem elégedtek meg azzal, hogy a tanterv követelményeinek eleget tegyenek, hanem a megszabott tananyagba beleillesztették a káténak

elsajátítását s a Szentírásnak tervszerű olvasását. S nagyon helyesen Ha az évek óta húzódó valóságoktatási terv nem tud megvalósulni, segítsünk magunkon úgy, a hogy éppen tudunk, a nélkül, hogy törvényszegést köveinénk el.

A rendes tárgyak mellé sorakozott az egyházi ének is köteles tantárgyként a III-IV osztályban Besztercebányán, az I-ben Békéscsabán az I-V-ben Bonyhádon, Késmárkon, Nyiregyházán, Pozsonyban, Rozsnyón, Selmeczbányán, az I-II-ban Eperjesen, Iglón, az I-III-ban Budapesten s az I-ben Sopromba.

Rendkívüli tantárgyak minden iskolában tanítottak, az egyikben több, a másikban kevesebb, így pl. a nűtnek, egészségian, francia nyelv, gyórsítás, szabadkézirajz, vívás és zene.

A görög-pótló tanfolyam Budapest, Késmárk és Felső Lövő kivételével mindegyik főgimnáziumunkban rendszeresítve van.

A tanulók által teljesítendő fizetségeket tekintve, iskoláink miként a multban, úgy a jelenben is azon vannak, hogy a legszegényebb nap-számú fia is elvégezhesse a középiskolai tanfolyamot. A tandíj a mellékdíjakkal együtt évi 41 és 72 korona közt, a tápintézeti díj pedig, a szerint, a mint a tanuló csak ebédet, vagy reggelit ebédet es vacsorát kap, évi 48 és 180 korona közt ingadozik. Ezeket a díjakat azonban, mint az első részletes jelentésekből kitűnik, a szegény szorgalmas és jó magaviseletű tanulóknak részben vagy egészen el is engedi az iskola, rendszerint a nélkül, hogy a tanuló vallási hovatartozását figyelembe venné.

A tandíj és tápintézeti díj-kedvezményeken kívül mindegyik iskolába tekintélyes összeg jut évenként kiosztásra ösztöndíj czimén Igy a mult évben belső ösztöndíj gyanánt Aszód 118, Besztercebánya 349.19, Békéscsaba 513, + a segélyző egyeslet 534.60, Bonyhád körülbelül 280, Budapest 1238 + a segélyző egyeslet 1361.03, Eperjes 1128.10 *) Felső Lövő 785.09**), Igló 840, Késmárk 1488, Nyiregyháza 1689.92 + a filléregyeslet 320, Pozsony 1933 + a segélyegyeslet 1217,*) Rimaszombat 1166.80, Rozsnyó 600, Selmeczbánya 2126, Sopron 3618 + a deáksegélyző-egyesletnek összegben fel nem tüntetett s 10 tanulóknak kiosztott ösztöndíj, Szarvas 1083 + a segélyegyeslet 639 koronát osztott ki a tanulók közt, úgy hogy középiskoláink a mult iskolai esztendőben ösztöndíj czimén összesen 23027 korona 73 fillér jótéteményben részesítették arra érdemes növendékeiket. Ékezen szóló beszéd az, a mit ez a magas szám beszél s kommentálásra nem szorúl. Vele kapcsolatban csak annak az óhajításomnak adok kifejezést, hogy jövőre az

*) Eperjesen és Pozsonyban nincs feltüntetve, hogy mely alapok vannak a collegiumhoz illetve a lyceumhoz kötve.

**) Ez összegben a 3 intézet összes ösztöndíjai egybefoglaltattak.

összes igazgatók kövessék Rozsnyó példáját s mutassák ki az iskoláikhoz kötött ösztöndíjalapokat, hadd lássuk mennyi s minő jótékony alapítványt teremtett az utódoknak az elődök áldozatkészsége s evang. tanügyszere-tete.

Egyébiránt, hogy a társadalom ma is segíteni kívánja a segítségre szoruló s arra érdemes tanulókat, azt az újabban létesített ösztöndíj-alapok s kisebb nagyobb jótékony összegek fényesen igazolják. Egyesek és erkölcsi testületek versenyeznek egymással a jótétemények gyakorlásában. Besztercebánya 1000, Eperjes 5000 korona ösztöndíj alapítványt kapott; Pozsonyban a fenntartó evang. gyülekezet internátust emelt; többi intézeteink a takarékpénztáraktól, segélyegyletektől s kaszinóktól nyertek tekintélyes adományokat S úgy látszik, hogy a Békéscsabán, Budapesten, Pozsonyban és Szarvason fennálló ifjúsági segítő-egyesületek is nagyobbára a közönség áldozatkészségére támaszkodva izmosodtak meg ennyire s ebből a forrásból nyerik most is legtöbb életereiket. — Bizony nem ártana, ha ilyen hasonló szervezetű segítő egyesületeket, többi iskoláink is létesítenének. Hiszem, hogy alapszabályokkal, felvilágosításokkal mindegyik készségesen szolgálna. Mert nem megvetendő dolog az, hogy pl. a budapesti segély-egyleti 1361 koronával tudja a tanulókat segíyezni, vagyis olyan hatalmas összeggel, melyhez hasonló ösztöndíj czimén is csak igen kevés iskolánkban kerül kiosztásra.

Igen tanulságosak az érettségi vizsgálatról szóló jelentések. Kár, hogy Eperjes és Igló olyan későn tartotta e vizsgálatokat, hogy eredményüket már nem lehet az értesítőbe felvenni. kár továbbá hogy Szarvas jelentése nem teljes, a mennyiben csak annyit mond, hogy 44 jelentkező közül 39 találatott érettnak, de tájékozatlanul az iránt, hogy a visszavetett 5 tanuló 2 hó múlva vagy egy év múlva tehet javító, illetőleg teljes vizsgálatot. A kimutatás szerint legkedvezőbb volt a helyzet Békéscsabán, hol a jelentkezett 28 tanuló mindegyike, tehát 100% érettnak találatott; utána következett Rimaszombat, hol érettnak találatott 94.29% két óra bukott 5.71% Budapest, a hol érett lett 88.37% s két óra bukott 11.63%. Többi főgimnáziumaink ilyen sorrendben következnek: Késmárk 84% érett, 12% két óra, 4% egy évre bukott; Selmeczbánya 81.13% érett, 16.98% két óra 1.88% egy évre bukott; Sopron 74.55% érett, 10.91% két óra 14.54% egy évre bukott; Pozsony 74.45% érett 13.15% két óra 11.60% egy évre bukott; Rozsnyó: 69.56% érett, 13.04% két óra, 17.39% egy évre bukott; Nyiregyházán: 64.44% érett, 15.55% két hó-

ra, 20% egy évre bukott. Mi okozta ezt a nagy eltérést? Senki se tagadhatja, hogy csakis az anyag különfélesége. Ám ezen egyedül csak a VIII. osztály szigorításával lehetne segíteni. A ki ott nem állja meg a helyét, maradjon vissza egy esztendőre s ismétlje az osztályt; iskolára s tanulóra nézve egyaránt jobb, ha érettségi vizsgálatra csak olyan tanulók bocsáttattnak, a kik tényleg érettek, az iskola erkölcsi színvonala emelkedik, az ifjú pedig nem lesz kilökve a világba, mi előtt az életbe való jogosultságot az iskolától megnyerte volna.

A jövő évben használandó tankönyvek jegyzékét két értesítő nevezetesen a békéscsabai és pozsonyi közli. Életre való, okos eljárás, mely lehetlenné teszi, hogy a tanár a szünetidőben vagy közvetlenül az iskolai év beállta előtt önkényesen más tankönyvet hozzon be az iskolába, de lehetlenné teszi azt is, hogy a könyvkereskedő elő nem irt, vagy csak segédkönyvként használt s nem kötelező könyvet csempészne bele a hivatalosnak jelzett könyvjegyzékbe.

Hogy végül tanítóképzőintézeteinkről is szóljunk néhány szót, kénytelen vagyok konstatálni, hogy azok mindenütt, a hol a gimnáziumokkal szoros kapcsolatban állnak, nevezetesen Felső-Lövön, Selmezbányán, és Szarvason, nagyon is alárendelt szerepet játszanak. Jól-rosszul össze vannak forrasztva a gimnáziummal: tantervük emezekéhez kénytelen alkalmazkodni. Ez az alárendeltség a róluk szóló jelentésekben is érezhető. Rövidesen pár szóval s rendszerint nem külön szakaszban, hanem a gimnáziumról szóló jelentésben emlékeznek meg róluk. Mindenkinek éreznie kell, hogy ez így nem jól van s felteszem igazgatóinkról, hogy miután a hibára egyenesen, roszakarat nélkül rámutattam, azt jövőre orvosolni fogják.

S még egy dologról akarok itt pár szóval megemlékezni. Mig Eperjes és Szarvas a középiskola vagy polgári iskola 4 osztályának elvégzését kívánja a tanítóképzőintézetbe leendő felvétel feltételül, addig Felső-Lövő és Sopron lehetővé teszi, hogy a jelentkezők felvételi vizsgával is felvétessenek. Sopron olyan időben léptette ezt a rendszabályt életbe, a mikor rendkívüli eszközkhöz kellett nyúlni, hogy az intézet tanulókat kapjon s az egyházkerület tanítókhöz jusson. Ma már letűnt az a nehéz idő; ifjaink elég nagy számmal keresik fel a tanítóképző-intézeteket s tanító hiányról alig lehet többé panaszkodni. A soproni tanítóképző-intézetnek a felvételi vizsgálatnál tanúsított eljárását nagyon jól ismerem s jól tudom, hogy az minden tekintetben megállja a kritikát. A vizsgálat szigorú és alapos, — ezt azonban kevesen tudják és sokan csak abból indulva ki, hogy ott megfelelő középiskolai képzettség nélkül is felvételtvén a jelentkezők, azt hiszik, hogy az intézet nem áll a korkívánta tudományos ma-

gaslaton. S beavatottaktól hallom, hogy a középiskola négy osztályának elvégzését igazolni nem tudó tanítókat a kormány se nevezi ki nagy utánjárás és hatásos protekció nélkül. Tagadhatatlan, hogy ezek a körülmények igen sokat levonnak a tájékozatlan közönség előtt az illető intézetek s a bennük tartott képesítő vizsgálatok erkölcsi értékéből. Nem volna-e tehát itt az ideje az idejét mult rendszabály megszüntetésének s annak kimondásának, hogy a tanítóképzőkbe csak a középiskola és a polgári iskola IV-ik osztályát végzett egyének vétetnek fel?

Kötelességszerűleg felvettem e kérdést, gondolkozzanak rajta az illetékes tényezők.

Nyiregyháza.

ADORJÁN FERENCZ.

Mac Kinley és a methodista egyház.

A methodista egyház szeptember hó 4 től 17-ig tartotta közös értekezletét Londoban a Wesley János nevét viselő s általa 1777 ben alapított templomban. Amerikából 300, Európából s a többi két földrészekből 200, összesen 500 képviselő vett részt az értekezleten. A gyűlés szomorú emléket hagy a benne részt vevők tudatában, mert két borzasztó hír zavarta meg lefolyását. Az első az értekezlet harmadik napján jött, tudtván egyházuk legnagyobb fia, Mac Kinley Vilmos, köztársasági elnök ellen történt merényletet; a második hat nappal utóbb érkezett, hírül hozván az elnök halálát.

Az értekezlet lefolyását talán ez teszi előtünk is érdekessé s a methodista egyház viszonyainak ismeretét kívánatosá.

Szenteljünk néhány sort a nagy missiót végző methodista prot. egyháznak s ez egyház szerencsétlen véget ért hű fia, Mac Kinley emlékének.

A methodista egyházat Wesley János alapította ez előtt mintegy 125 esztendővel. Az alapító idejében két irányzat indult meg: az első presbyteri, a másik püspöki szervezettel; ennek Amerikában, amannak Európában voltak követői. A methodismus ma is két nagy ágazatra oszlik, u. m. keletre, melyhez Európa, Afrika, Azsia s nyugotira, melyhez Amerika s Ausztrália tartozik. 1816-ban indult meg keblében a székták atkotása. Ma körülbelül 20 kisebb nagyobb felekezet tartozik a methodismus körébe a következő nevek alatt: 1. A wesleyanus methodisták. 2. Primitiv meth. 3. Új meth. 4. Bibliai keresztyének. 5. Egyesült meth. szabad egyház. 6. Ir meth. 7. Wesleyanus reform. egyesület. 8. Független meth. 9. Francia meth. 10. Nyugot indiai meth. 11. Ausztráliai meth. 12. Délafrikai meth. 13. Meth. püspöki egyház. 14. Déli meth. püspöki egyház.

15. Afrikai meth. püspöki egyház. 16. Afrikai meth. püspöki Sion egyház. 17. Canadai meth. egyház stb. Ezek közül Mac Kinley a washingtoni meth. püspöki egyházhoz tartozott. A felekezetek közt csak enyhe aránylati különbség van az unió; a most egybehívott közös értekezlet (Methodist oecumenical conference) tartja fenn köztük, melyre minden meth. felekezet képviselője hivatalos. Most 17 felekezet kiküldöttei voltak együtt. Ilyen értekezlet a mostanin kívül kettő volt már: egyik 1876-ban, a másik 1891-ben, a mi zsinatunk alkalmával. Ezután minden 10 ik évben tartatni fog ilyen közös értekezletet.

A methodisták száma az újabb időben rohamosan szaporodik, különösen az új világ-részben. Szaporodásban egyetlen prot. egyház sem versenyezhet vele. Amerikában 100 évvel ezelőtt alig voltak 65 ezeren; ma pedig, 20.707,218-an vannak. Tehát az összes 79 millió lakosság-nak több, mint 27% a methodista. Európában s a többi földrészekben körülbelül 10 millió methodista él.

Érdekes az európai methodistáknak ez értekezleten felolvasott statisztikája, melyből néhány tételt mi is közlünk. Van 27,077 templomuk. Ezekben az eladott ülőhelyek száma 3.934,629 Ennek árából befolyt 24 millió font. (576 millió korona) Van 6,276 lelkész és 58,413 világi predikátor. A bevett, communiáló egyháztagnak száma 1.221,824. A vasárnapi iskoláké 2.175,632. A hívőké pedig 5.487,657 lélek. Összes számuk tehát 9 millió.

Az értekezlet elnöksége szeptember 7 én kapta Mac Kinley meggyilkoltatásának hírért. Iszonyú zavar és döbbenet szállja meg a gyűlés színhelyét a „Wesley's chapel” t; majd imához borulnak térdre a gyűlés tagjai a hallgatósággal egyetemben. A könyörgések sorát egyik püspök nyitja meg. Azután részvét táviratot küldenek Mac Kinley elnöknek és nejének, kifejezván benne, hogy 30 millió meth. lélek imádkozik életéért és felgyógyulásáért.

13-án jött a halálhírt hozó sürgöny, melynek felolvasása alatt sokan könnyekre fakadtak s a gyűlést felfüggesztették.

17-én, a gyűlés bezártával, tartották meg a gyászisteniszteletet óriás részvét mellett. Az istenisztelet magasztos egyszerűséggel fojt le Wesley gyászlepelével bevont templomában. Az éneklést a „Gyermek Otthon” énekkara végezte. Két imát s két gyászbeszédet mondottak; az elsőt Stephenson L. L. D., a másodikat Vincent püspök. A gyermekserég megható éneke mindenkit könnyekre fakasztott. A zokogás hangosan tört elő különösen akkor, midőn „Jézus lelkem szerelme . . .” kezdetű ének ama soraihoz értek: „Fedezd bé védtelen főmet, szárnyaidnak árnyékával.” Mintha csak érezte volna mindenki,

hogy mily védtelen e földön még a legmagasabban álló fő is, hogy mily nagy szüksége van a halandó porszemnek az isteni védőszárny árnyékára!

A gyászistenisztelet végeztével több helyen tartottak Londonban emlékbeszédeket az értekezlet amerikai tagjai a megboldogult elnök felett. Hartzell püspök s Dr. Bristol washingtoni lelkész beszédéből néhány szakaszt, emlékezet okáért, közöljünk mi is.

— Jól ismertem Mac Kinleyt — kezdte Hartzell — gyermekkorától; voltam szülőföldjén, Polamban, jártam a gyönyörű fekvésű falusi lakban, melyben született, előttem áll a kis templom, melyben Isten nevét, a gondviselő szeretetét kezdte tanulni; láttam az egyszerű falusi iskolát, melyből nagyratörő szelleme kinőtt.

Szülőföldjéről unokatestvére, Osborne, kíséretében Pennsillvániába vándorolt az Alleghenny collegiumba, hogy tanulmányait folytassa. Mac Kinley szülei nem voltak ugyan gazdagok, de szegények sem. Gyermeküknek a kiképzetéséhez szükséges anyagi eszközöket nagyobb gond nélkül megadhatták.

Midőn az Alleghenny collegium jubileumát ünnepelték, akkor már Mac Kinley köztársasági elnök, Osborne pedig londoni követ volt. Az ünnepélyen mindketten jelen voltak. Mac Kinley tartotta a megnyitó beszédet, melyben nevek elhallgatásában két gyermekifjú történetéről is említést tett, kik messze földről vándoroltak a collegium falai közé. Midőn az elnök beszédjét elvégezte váratlan, megható jelenet következett. Az intézet igazgatója Dr. Crawford felállt s a következőket mondotta: „Az a két gyermek-ifjú, kikről az Elnök úr megemlékezett itt van közöttük. Kérlek benneteket gyerekek, álljatok fel!” Mac Kinley és Osborne engedelmesen felállottak s az igazgató zúgó tapsvihár közt mutatta be őket az ünneplő gyülekezetnek.

Mac Kinley Vilmost két lelki sajátság jellemezte: erkölcsi feddhetetlenség és szándékainak őszintesége. Édes anyja ezen sajátságokat nála már gyermekkorában felismerte, azért leghőbb vágya volt, hogy fiát a lelkészi pályán lássa. Mikor elnökké választották, tréfálkozva mondta a fiú anyjának: „Ugy-e, jobban van így édes anyám, mintha most püspök lennék?” Anyja a meggyőződés szilárd hangján mondotta: „Én mégis jobban szeretnék a püspöki székben látni.” Az anyai szív sejtésszerű előérzete!

Vallási kérdésekkel mindig szívesen foglalkozott az elnök. A spanyol háború befejezése után — mint Hartzell mondja — sokat beszélt vele az isteni gondviselésről. „Ha valaki — szolt az elnök — úgy én érzem, hogy az isteni gondviselés nélkül nem lettem volna képes elvégezni azt, a mi végeztem. Hiszek rendületlenül az isteni kéz kormányzó erejében s annak hite adott erőt minden-

kor a vállamra nehezülő feladatok megoldására. Némelyek körülöttem mosolyognak, midőn hitemnek néha kifejezést adok, pedig azt biztosan mondhatom, hogy a ki e bizodalom fölött mosolyog; ezt a helyet, a melyen én most állok, el nem foglalhatja soha.“

Dr. Bristol washingtoni lelkész. kinek templomába az elnök járt, emlékbeszédében szintén arról tett tanubizonytságot, hogy templomának rendezebb látogatója, s beszédének figyelmesebb hallgatója nem volt a köztársasági elnöknel.

Minden vasárnap megjelent a reggeli isteni tiszteleten a góth stílü „Metropolitan church“ben a számára külön épített s aranyozott betűkkel megjelölt padban.

Az úrvacsorát minden második hónapban, tehát az amerikai rendes kiosztási időben felvette, a midőn fokozott hévvel és buzgalommal énekelte a hívek egyetemével a dicséreteket. Midőn a templomból kijött, rendszeren sokan várták. kikkel türelemmel és barátságosan kezet szorított.

A gyermekeket különösen szerette. Dr. Bristol több érdekes jelenetet mesél. Többek közt egyszer az elnök feleségével a vasutállomáshoz kocsizott. Ha nagy beteg feleségével ment valahova, akkor el volt tiltva minden zajosabb tüntetés, hogy a gyenge idegzetű nőt ne izgassa. Midőn az állomáshoz értek, az elnök kiszállt a kocsiból. A közben egy eleven kis gyermek feléje tartott s bátran megszólította: „Ön az elnök?“ „Igen fiam,“ válaszolt Mac Kinley barátságosan. „A kocsiiban van Mac Kinleyné asszony is?“ folytatta a gyermek a kérdezősködést. „Igen,“ volt az elnök felelete. „Oh akkor úgy-e nem szabad lármáznunk?!“ s félve húzódott félre a „little boy.“ — Az elnök és neje jót mosolyogtak a gyermek naivságán.

A szelidlelkű elnököt méltán gyászolja Amerika népe, de megérdemli tőlünk is, kikkel ez a hatalmas nemzet mindig rokonszenvezett, hogy gyászában részt vegyünk, s szerény emlékkoszorúnkat odategyük az övé mellé, Mac Kinley Vilmos sirjára.

LUKÁCSY IMRE.

Kérelem.

A kiknek az utolsó számmal utalványt küldöttem: azoknak az előfizetése lejárt; tisztelettel kérem, sziveskedjenek azt megújítani.

VERES JÓZSEF.

A dunántuli ev. ref. egyházkerület közgyűlésén Tisza Kálmán főgondnok így nyilatkozott: Most általánosan akarok beszélni egyházunk helyzetéről. Tagadhatatlan az, hogy bár — hála Istennek, a nyomasztó vagy erőszakos elnyomatásnak ideje végképpen lejárt, mégis mondhatjuk, hogy vannak olyan veszélyek, melyek egyházunk terjeszkedését, fennállását, felvirágzását kezdik veszélyeztetni. Készakarva mondom: kezdik, mert ámbár a veszély nem oly nagy, hogy folytonosan jajgatnunk, sópánkodnunk kellene, de tartom azért mégis olyannak, a melylyel szemben teljes erélylyel, nyugalommal, buzgósággal működnünk nekünk is kötelességünk. Erre két mód van: az egyik a cura pastorális folytonosan való fenntartása, a másik mód a belmissióegyletek alakítása. Én azt tartom, ha segíteni akarunk a bajon, a két esz- közt együtt, karöltve kell használni.

Az indítványok közül legkiválóbb fontosságú a barsi, belső-somogyi, komáromi, órségi és pápai egyházmegyék indítványa volt az 1848. XX. törvényezik végrehajtása tárgyában. Az ügy előadója dr. Szegedi Ferenc; indítványa e tárgyban oda terjedt, hogy az egyház szükségletei s a meglevő fedezet összeirandók s a hiányzó fedezet — a szóban levő törvényezik alapján — a törvényhozás által megá- lapítandó államszegélyből pótlandó

A reverzálisokra vonatkozó törvény megváltoztatása tárgyában beadott indítványt, minthogy ennek elfogadása a liberalizmusban visszaesést jelentene, egyhangulag elvetették. A bizottság elé utalták mindjárt ugyancsak a pápai egyházmegye indítványát a lelkészek korpótléka tárgyában.

A tiszai ág. h. ev. egyházkerület közgyűlése. Az eperjesi kollégium igazgató-választmányának jelentését teljes elismeréssel vette tudomásul a gyűlés és a tanári karnak bizalmat szavazott, tekintettel arra, hogy úgy anyagi, mint szellemi tekintetben örvendetes haladás észlelhető a kollégiumban. A lipői egyházmegye panaszszal fordult az egyházkerülethez az eperjesi teológiai akadémia tanári kara ellen, mivel az a pánszláv- sággal vádolt theológusokat kiiltotta.

A kerületi ülés a panasz felett napirendre tért. A kérdést dr. Markó Sándor ismertette. Hozzászólottak Kubinyi Géza, Szontágh Pál, Sinkovics P. és Hrobon János. Az elutasításba a lipőtiak nem akartak belenyugodni, de végre is meghajoltak a gyűlés többségének akarata előtt.

Az állami dotáció ügyének Zelenka Pál püspök által történt ismertetése után, elhatározta a kerület, hogy az 1848: XX. törvény-

ezik a helyes s sürgetése iránt felir az egyetemes gyűléshez.

A Budapesten felállítandó prot. theol. fekv. ügyét Zelenka Pál püspök ismertette. A kerület elhatározta egyértelműleg, hogy felir az egyetemes gyűléshez a legerélyesebb sürgetés iránt.

A Luther-társaság azon kérelmének, hogy a kerülettel hadásfők jogát a kerület ruházza alá, Mátény Lajos főesperes pártoló szavai után eleget tett a kerületi ülés.

Kinos feltűnést keltett a kerületi ülés tagjai között Zelenka Pál püspök ama bejelentése, hogy a lelkészek közül többen, egyházi főhatóságok megkérdése nélkül, alig pár forintot kitevő díjazásért vállalkozott tabori lelkész-helyettesítésre. A kerület e tárgyban felir a hadügyminiszteriumhoz, hogy az egyházi főhatóságok megkérdése nélkül ne eszközöljön helyettesítéseket, az illető lelkészeket pedig jelentéstételre szólítsa fel.

Adomány a pápai templom alapra.

Tisza Kálmán a napokban tartott pápai egyházkerületi közgyűlés alkalmával 1000 koronát adományozott a pápai ref. templom alap javára.

Theológusaink száma a f. tanévben (a zárjel közötti a múlt tanévre vonatkozik):

	I.	II.	III.	IV.	Összesen
Eperjesen	15 (05)	6 (05)	6 (04)	3 (02)	30 (16)
Sopronban	17 (05)	5 (07)	6 (07)	7 (06)	35 (25)
Pozsonyban	13 (12)	12 (09)	9 (12)	9 (04)	43 (37)
	45 (22)	23 (21)	21 (23)	19 (12)	108 (78)

A csákvári ág. hitv. evang. kisdud. gyülekezet szép adományban részesült; Farkas Vincze honvédszázados budapesti lakos 1 dörzs villanygépet teljes felszereléssel, 1 földgömböt, 1 laterna magicát, 1 távcsövet, 3 doboz rovargyűjteményt, 1 nagy láda növénygyűjteményt, az iskolai könyvtárnak 29 kötet könyvet és több kisebb tárgyat ajándékozott.

Az érmelléki ev. ref. egyházmege zsinati törvények által biztosítani kívánja:

1. Más felekezetek iskolájába járó ref. gyermekek lelki gondozásáról a ref. egyház tartozik gondoskodni. Állami és községi iskolákban a hitoktatást a fenntartó hatóság tartozik biztosítani, illő díjazás mellett.

2. A kegyeleti év töröltessék, a csonka év a lelkész halála után félévig tart, ezen félév alatt az özvegy mellé alkalmazott segédlelkészt kongruás egyházban fizesse a káplántartási alap, nem kongruás lelkész özvegy káplánját fizesse az egyházmege.

3. Az egyházi adózás a szatmári adójavaslat alapján, az 1848. XX. t. cikkben lefektetett s biztosított államsegély teljes igénybevételével rendezendő.

4. A közalapi járulékok nem a Földhitelin-

tézetnél, hanem az egyes egyházaknál s azok javára kamatozandó

5. A lelkész-nyugdíj államsegély mellett felállítandó.

6. A lelkészi minősítés a [kápláni vizsgától számitandó.

7. Az iskolai 15 krajczáros pótdó törlendő.

A pádárperjesi ág. hitv. evang. egyház üresedésben levő lelkészi állomására nagy lelkesedéssel és egyhangulag Terray Gyula gömői főesperest, rozsnói lelkészt választották meg.

Templomszentelés. Az újbanovcei (Horvátország) evang. leánygyülekezet új templomát a napokban szentelték fel nagy ünnepélyességgel. A felszentelő istentiszteleten Abaffy Miklós, a horvát szlavonországi egyházmege esperese, dr. Tirsich Gergely az új-pázuai anyaegyház lelkésze; továbbá Gretzmacher beskai és Hurbanó-pázuai lelkészek működtek közre. A horvát-szavonországi kormány 5622 koronával járult az építés költségeihez.

IRODALOM.

A Nagy Képes Világtörténet 133. füzetét látott most napvilágot. E füzet a vállalat VII. kötete záródik le, mely kötet a reformáció korát tárgyalja. A reformátorok életét és hatását rajzolja a kötet kitűnő szerzője dr. Marczali Henrik és életük rajzát olvastja össze a kor hatásával és mozgó eszméivel. Hatalmas korszak zárul le ezzel az emberiség történelmében. Az emberi gondolkodás új és minden eddiginél hatalmasabb lökést kap szabadabb tér nyílik meg előtte és az emberekben feltámad a kritika, mely attól fogva a tizedik muzsává lesz, mely pusztít és terem. Az emberi elmének kifejlődésében nagy és hatalmas változást jelent e pillanat a gondolkodás biztosságának és realitásának minden eddiginél erősebb feltűnését mutatva. Az emberi elme, melynek fejlődése lehet csak a világtörténelemnek igazi tárgya ettől fogva új fegyverekkel és nagyobb lépésekben halad célja felé, hullámai nagyobb gyűrűzésekkel futnak a parthoz, mert mind nagyobb és nagyobb területen hatnak az egyes eszmék is. Vége minden romantizmusnak oda van Hellas és a Renaissance minden bűbája, oda az arabok és keletiek mythikus nagysága, oda Róma fenséges ereje, oda a lovagkor hősi erénye, misztikus vágyódása a végtelen után, oda mindez a nagy költőiség, a mely eddig az emberi szívet eltöltötte, Új korok, új emberek jönnek. Erzsébet és Cromwell, IV. Henrik, XIV. Lajos és Turenne, Bethlen Gábor és Gusztáv Adolf korszaka. Ime az érző és képzelő emberek helyében a gondolkodó és kritikus fők, a kik nem

képződnek, hanem számitanak, nem álmodoznak, hanem terveznek, nem remélnék, hanem cselekszenek, a kik az elmének megtisztult és kiélesült fegyvereivel küzdenek. Ime a moderna ember ősei. Ezt a kort oly szépen és behatóan írta meg Marczali Henrik, hogy kötete valóban díszére válik irodalmunknak. A 12 kötetes nagy munka szerkesztője dr. Marczali Henrik egyetemi tanár. Egy egy kötet ára díszes félbőr-kötésben 16 korona; füzetenként is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadónál (Révai Testvérek Irod. Int. Rt. Budapest, VIII., Üllői-út 18. sz.) s minden hazai könyvkereskedes útján.

Magyar és német nyelvben teljesen jártas

== S E G É D E T ==

keresek. — Fizetés **350 korona, világítás és mosáson kívül teljes ellátás.** — Az állás azonnal elfoglalható.

Cservenka, 1901 szept. 24.

Stiegelmaier János,
lelkész.

HÖNIG FRIGYES

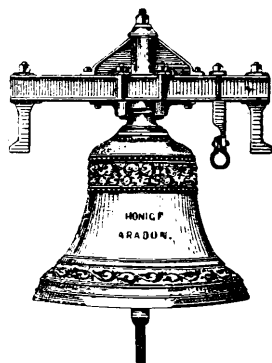
gőzüzemre berendezett

harang- és ércöntődeje, szivattyú-gyár

ARAD, Rákóczy-utca II—28. szám.

— Alapított 1840-ben. —

A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben **40% súly és ár megtakarítás** éretik el.

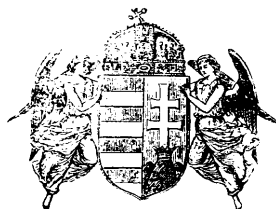
Kitűnő jó hang és tartósságáért **10 évi szavatolás!**

A legkedvezőbb fizetési feltételek!

Vasúti szállítás ingyen.

Forgatható vasharangfelszerelések és vasharangállványok. **Régi harangoknak** forgatható vasszerelésre való átalakításuk avagy azoknak **csékély felülfizetés mellett új harangokkal való be-cserélésük.**

Bővebb felvilágosítás és képes árlapok kívánatra **díjmentesen küldetnek.** 10 24—14

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde és vasharanglábgyár

→ Temesvár—Gyár város. ←

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányú

szabadalmazott átlukasztott HARANGJAIT,

melyek felső részükön a hegedűhöz hasonló **S** alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangnak, mint a régi modorúak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 408 kgros régi modorú haranggal. Ajánl továbbá forgatható vertvas-harangok raktáron vannak.

300 kgr. aluli harangok raktáron vannak.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak.

10 52—22

Az 1896. orsz. kiállításon Budapesten milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

Orosházán, nyomtatott Veres Lajos gyorsajtóján.